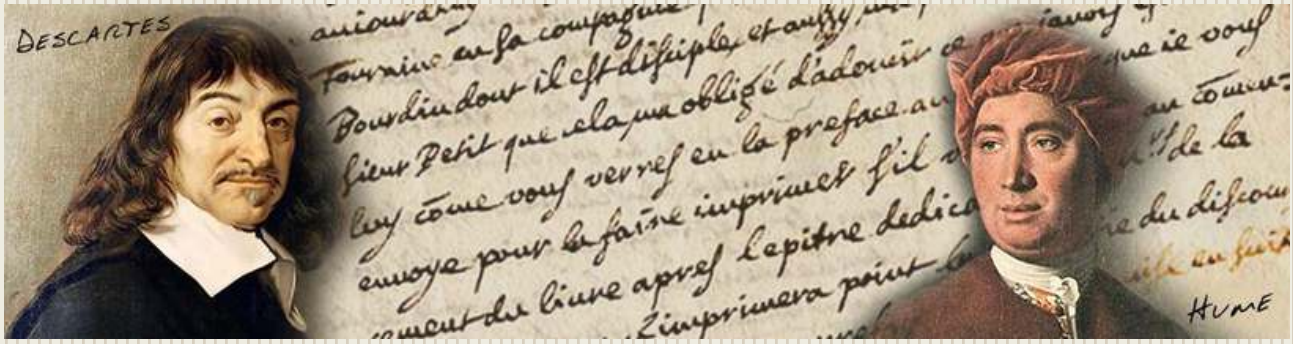
Erkendelser og videnskaber

De erkendelsesteoretiske retninger ”empirisme” og ”rationalisme”

Indhold

Den filosofiske uoverensstemmelse 2
Med Descartes og Hume i fokus 4
Empirisme eller Rationalisme, hvad er bedst? 6
Konklusion 7
Litteraturliste 8

Den filosofiske uoverensstemmelse

Som efterfølger af *Det Naturvidenskabelige Gennembrud* opstod der en kæmpe udvikling, der medfører en total ændring af menneskets selvforståelse og udsyn. Efter Galilei, Kopernikus og Kepler havde trodset den katolske kirke og satte Jorden i centrum, blev det fremført, at mennesket gennem naturvidenskaben kunne forstå hele virkeligheden. Lovmæssighederne som Gud havde indrettet universet efter, blev sat til side og tiltalt som blot menneskelig fornuft. Dette medførte en sammensmeltning af filosofien og naturvidenskaben. Filosofferne forsøgte derfor at samle en forståelse for omverdenen, som at anvende naturvidenskabens nye grundbegreber. Verdensbilledet blev derfor beskrevet som massedele med mekaniske bevægelser, som endvidere ikke krævede nogen yderligere forklaring. Hele omverdenen var altså et resultat af massedeles bevægelse i tid og rum. Denne nye opfattelse blev betegnet som Den Mekaniske Naturopfattelse.

Hos filosofien opstod der en klar uenighed om hvordan forståelsen samt viden om verdenen skulle tilegnes. På den ene side havde man filosoffer, som hævdede, at viden om virkeligheden udelukkende skulle tilegnes ved hjælp af fornuften, og dermed var uafhængigt af sanseerfaringen. Denne holdning blev kaldt Rationalismen, da ratio er latin og betyder fornuft. Hos mange rationalister var viden som opnås gennem deduktive bevisførelse et forbillede for videnskabelige erkendelse. Absolut sikker viden kunne altså kun opnås ved hjælp af den *axiomatiske metode*. Den axiomatiske Metoden består i, at man logisk beviser sine påstande ud fra axiomer. Axiomer er indlysende sandheder, som hermed ikke kræver noget bevis. Rationalismen stod i direkte modsætning til Empirismen. Empirisme defineres som den anskuelse, der mener at al viden om virkeligheden udelukkende stammer fra og kan betragtes gennem erfaring. Empirister mener at videnskaben bygger på sanseerfaringer, og at fornuften blot er det sted, hvor sanseerfaringerne bliver bevidste. Den engelske empirist og filosof John Lock, mente, at alle individer bliver født med en ren tavle (*tabula reasa*), som bliver fyldt med viden som man tilegner sig gennem sanserne. Begge teorier skulle rejse og besvare spørgsmålet om, hvordan mennesker tilegnede sig viden om omverdenen[1]. Grundlæggende var empiristerne og rationalisterne uenige om hvordan erkendelsen skulle opfattes.

[1] pdf - MSN s. 286-291 Filosofien og den klassiske naturopfattelse

Som der står skrevet før, mener Rationalisterne at videnskaben bygger på den menneskelige fornuft. Dette indikerer, at mennesket besidder medfødte ideer og dermed har en forståelse for visse ting fra fødslen. Empiristerne mener derimod at videnskaben bygger på erfaring og sansning. De tror ikke på de medfødte ideer og foretager derimod observationer, før der kan være en hypotese om et fænomen. Hermed gøres det klart, at det idehistoriske problem hos filosofien i 1700-tallet, var opdelingen mellem to modstående overbevisninger om, hvordan viden skulle tilegnes.

I tekstboksen herunder ses nogle af de forskellige teorier rationalister og empirister har omkring hvordan vi opnår erkendelse [2].

Rationalisme	**Empirisme**
Viden stammer fra rationelle og logiske beslutninger.	Viden stammer fra erfaringen, hermed erfaringer gennem vores sanser.
Går ind for *a priori*, hvilket er at viden udelukkende stammer fra rationel tænkning.	Går ind for *a posteriori*, hvilket er at viden udelukkende stammer fra erfaring.
Medfødte ideer er en sikker kilde til viden	Der findes ingen medfødte ideer.
Anvender *deduktion*, hvilket er en afspejling af den axiomatiske metode	Anvender *induktion*, hvor man observere enkelte tilfælde, og derefter laver en generalisering.
Inspireret af Descartes og Platons tanker.	Inspireret af Aristoteles, Locke og Humes tanker.[3]

[2] http://filosofi-frederiksborg-2011.wikispaces.com/Rationalisme+kontra+empirisme,+samt+Kants+erkendelsesteori
[3] pdf - Rationalisme vs. empirisme

Med Descartes og Hume i fokus

Nogle af hovedpersoner hos den naturvidenskabelige filosofi i 1700-tallet var René Descartes og David Hume. Descartes blev anset for at være grundlæggeren af den moderne filosofi, eftersom han gjorde erkendelsesteorien og ikke metafysikken til filosofiens mest grundlæggende disciplin[4]. Han var overbevist om, at rationalismen var den eneste kilde til viden. For at finde frem til et sikkert udgangspunkt for erkendelsen, brugte han den klassiske skepticismens argumenter til at frembringe en *metodiske tvivl.* Metoden blev brugt til, systematisk at undersøge om det var logisk at tvivle på de antagelser man hidtil har regnet for sande. Til det havde Descartes den rationalistiske ideologi, som hovedsageligt består af tre modargumenter:

Illusionsargumentet fortæller at sanserne bedrager en og derved kan man ikke bruge dem som baggrund for erkendelse, da det kan vise sige at være en illusion. Derfor vil det ikke være sikker viden[5].

Drømmeargumentet, der tvivler på virkelighedens eksistens, eftersom sanser kan virke virkelige i ens drømme, kan man ikke med sikkerhed være sikker på om man befinder sig i virkeligheden, eller om man blot drømmer. Dermed betvivler han også, om man overhovedet består af en krop med to hænder og to ben, eller om det blot også er en drøm[6].

Dæmonargumentet omhandler de sandheder der stammer fra fornuften f.eks at 2 + 3 = 5. Han mener der eksistere en dæmon, som kun lever for at vildlede mennesker og at vi derved ikke kan være sikre på at 2 + 3 = 5. Et centralt udtryk fra Descartes er "*Jeg tænker, derfor er jeg*". Ud fra det citat siger han, at det eneste som er sikkert, er hans egen eksistens. For "hvis" en dæmon bilder ham hans eksistens ind, må han alligevel eksistere som en der snydes[7].

For at kunne modbevise de tre modargumenter, vil man skulle bevise den almægtige

[4] pdf Descartes meditationer side 50
[5] pdf Rationalisme - Rene Descartes side 79
[6] Rationalisme - Rene Descartes side 79
[7] MSN s. 286-291 - Filosofien og den klassiske naturopfattelse

Guds eksistens. Hvis han kan bevise den algod Guds eksistens, kan man derved stole på ens fornuft, som er de selvindlysende sandheder fra matematikken og geometrien. Da der ifølge Descartes er en Gud, vil mennesket have en række medfødte ideer, som stammer fra Gud. Heraf stammer visse ukendte forestillinger om hvad der er fornuftigt. Når man anvender de medfødte ideer sammen med sanseerfaringer, vi der opnås en optimal erkendelse.

Hos Descartes kan mennesket derudover opdeles i to dele. Tankerne og legemet. Ud fra Descartes vil det kun være tankerne, som man med sikkerhed kunne eksistere. Derimod har legemet ikke en sikker eksistens, og er blot en forestilling. Der er hermed ingen grund til at sjælen ikke vil kunne leve videre efter døden.

Den anden hovedperson hos den naturvidenskabelige filosofi, var den skotske David Hume. Da Hume var empirist, var han grundlæggende meget skeptisk over for den menneskelige fornuft. Han var uenig i, at viden blev frembragt gennem fornuft. Derimod mente Hume, at menneskets viden kom gennem simple indtryk. Af disse indtryk kunne mennesket så producere en ide, som senere kunne genkendelse i form af erfaring[8].
Hume var især kendt for at inddele alle bevidsthedens oplevelser i to kategorier. Den første inddeling er *tanker*, og indeholder alle de forestillinger man skaber gennem indtryk. Disse tanker kan for eksempel være farver samt genstande. Den anden inddeling er *indtryk*, som beskriver de mere livagtige sanseoplevelser og sanseindtryk, hvilket kan være i form at følelser. Humes empiristiske overbevisning er opbygget af hans egen grundprincip: " *Alle simple ideer er afledt af og er en kopi af de tilsvarende usammensatte indtryk".* Her forklarer han, at hver idé mennesket har, kun er en kopi af det oprindelige indtryk. Har man for eksempel aldrig set en sort svane, men bliver bedt om at tegne en, vil man sammensætte indtrykket af farven sort, samt en hvid svane. Hermed vil denne forestilling være en sammensætning af to tidligere indtryk, og derfor ikke være en præcis beskrivelse af den ukendte idé
Da Hume var empirist, var han også uenig i forestillingen om medfødte ideer. F.eks. ville en blind person ikke kunne have nogle indtryk af farver, og hermed ikke nogen ideer. Ideer er altså udelukkende produkter af vores sanseindtryk.
Hos religionen var Hume meget kritisk over for forestillingen om gud. Han mente nemlig, at

[8] http://idehist.blogspot.dk/2014/02/david-hume-imod-designargumentet.html

selv hvis man kunne påvise at gud havde skabt jorden, ville man stå overfor et nyt problem. For her mangler forklaringen om, hvordan gud var blevet skabt. Selv hvis gud virkelig havde skabt verden, ville han stille spørgsmålstegn til hans godhed, i form af sygdomme, plager og naturkatastrofer. Han mente, at påstande, som hverken var selvindlysende eller testbare, ikke var troværdige, og hermed ideen om gud ligeså[9].

Empirisme eller Rationalisme, hvad er bedst?

Da vi lever i en mere moderne og nytænkende verden, ville det ikke være overraskende hvis størstedelen af befolkningen var empirister. Med en udvikling indenfor teknologi, som tydeligt bygger på *den naturvidenskabelige metode,* ville informationssøgning gennem erfaring være den foretrukne måde at tilegne sig viden på. I den naturvidenskabelige metode opstilles der først en hypotese, som efterfølgende testes gennem enten en kvalitativ eller kvantitativ undersøgelse. Hermed kan der altså argumenteres for, at denne metode er en afspejling af den empiriske overbevisning. Men når det kommer til om hvorvidt mennesket har *medfødte ideer*, kan denne påstand modbevises. Ser man på nyfødte babyer, er de født med falde- og gribereflekser. Disse motoriske evner er hermed et bevis, for at de er blevet født med visse evner, som optimerer deres overlevelsesevner, uden at det skulle indlæres først. Teoretisk set vil man her kunne kritisere empiristerne, da de påstår at mennesket bliver født med en ren tavle, og alting herefter skal erkendes via erfaringer og sanser. Derudover vil det være problematisk altid at skulle erfare visse axiomer. Man vil altså ikke være i stand til at tage beslutning til ting man ikke har kendskab til. Havde man det for varmt i ét rum, vil man så ikke kunne åbne vinduet, hvis man ikke har erfaret denne handling før.

På den anden side har man så rationalisterne, som mener, at virkeligheden skal opfattes gennem sansning. I forhold til Descartes *Illusionsargument* kan der argumenteres for om hvorvidt ens sanser til tider kan bedrage en selv. For når man ser en genstand på lang afstand, kan dens størrelse godt være anderledes, end den i virkeligheden er. Når man ser solen fra jorden, er den ca. på størrelse med en knap, hvilket den tilsyneladende ikke er i virkeligheden. Hermed kan der altså opstå en vis mistro til troværdigheden af vores sansers evner.

[9] http://www.kristendom.dk/troens-hovedpersoner/david-hume-1711-1776

I forhold til logiske axiomatiske beslutninger har rationalisterne ikke noget problem, da de kan anvende den axiomatiske metode til at erfare viden gennem fornuft.
Både Empirismen og Rationalismen har nogle fordele ved deres filosofiske overbevisninger, dog kan der ikke anvendes begge, eftersom de modsiger hinandens argumenter. Skulle der dog være én som ville være mest optimal, ville det være Empirismen, da generelt alt viden inden for naturvidenskab, bygger på den naturvidenskabelige metode.

Konklusion

Som udgangspunkt opstod der en uenighed hos filosofien i 1700-tallet, om hvordan forståelsen og viden om verdens skulle tilegnes. Eftersom Galilei, Kopernikus og Kepler havde revolutioneret måden at tilegne sig ny viden, kunne mennesket nu gennem naturvidenskaben forstå hele virkeligheden. Dog havde filosofien i mellemtiden delt sig i to forskellige overbevisninger. Rationalisme og Empirisme. Rationalisterne mente at virkeligheden udelukkende skulle tilegnes gennem fornuft og var uafhængigt af deres sanseerfaringer. Derimod mente empiristerne at videnskaben bygger på sanseerfaringer og at fornuften er det sted hvor sanseerfaringerne bliver bevidste.
Overordnet set er empiristerne og rationalisterne dybt uenige om hvordan erkendelse skal forstås. To filosoffer fra hver sin overbevisning, Descartes og Hume, havde igennem årene forsøgt at argumenter for hver deres påstande om erkendelsesteorien. Selvom de to filosoffer var uenige om visse ting i forhold til erkendelse, var de dog enige i menneskets eksistens i sig selv.
Både Empirismen og Rationalismen har nogle gode argumenter, som hver især har visse fordele. Dog kan begge metode ikke anvendes på samme tid, da de modsiger hinandens argumenter. Den mest optimale tilgang til viden i nutiden, ville være den empiristiske overbevisning, da vi i naturvidenskab anvender den naturvidenskabelige metode. Denne metode bygger på en undersøgelse, som at fremføre nogle data, som der derefter laves en generalisering af. Som konklusion kan man sige, at det kun er op til den enkelte person, hvilken overbevisning man har. Der er ingen rigtig eller forkert tilgang til viden, så længe den viden man har, bliver anvendt korrekt.

Litteraturliste

Billeder:
http://phil-minor.sabanciuniv.edu/

Websider:
http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Logik/deduktion
http://www.denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Filosofi/Menneskets_grundvilk%C3%A5r/erkendelse
https://www.wikiwand.com/da/Oplysningstiden
http://idehist.blogspot.dk/2014/02/david-hume-imod-designargumentet.html
http://www.kristendom.dk/troens-hovedpersoner/david-hume-1711-1776

PDF:
MSN s. 286-291 - *Filosofien og den klassiske naturopfattelse*
MSN Hume
Rationalisme - Rene Descartes
Rationalisme vs. empirisme
Descartes meditationer